

Callesovo postopanje razočaralo Washington

Od "rdečkarja" niso pričakovali kaj takega.

Washington, D. C. — V političnih in administracijskih krogih se je najprej pojavilo veliko razočaranje, ko so čitali vest o mehiškem predsedniku Callesu da bo "rdečkar." ki so ga zmerjali z radikalcem, boljševo-kom, morilec in navadnim kriminalcem odložil politično moč in da si bo od zapovednikov mehiške armade dal obljubo, da bodo odslej naprej podpirali le pravilno izvoljenega predsednika v smislu ustave. V sedanji dobi razpadelega političnega štreberstva med meščanskimi krogi tega nikakor niso mogli zapopasti. Končno so prišli k sapi in rekli: Calles je največji mehiški patrijot. Dnevnik "Washington Post", ki ga je v prejšnjih dneh sirovo napadal, je hvalil njegovo hrabrost in modrost.

Na vseh straneh danes pri-majo, da je Calles več kot mo-ralni vodja mehiškega ljudstva. V glavnem stanu Mehiške delav-ske federacije so namignili, da-mogoče mehiški kongres vpraša-nega za svet glede izvolitve nje-govega začasnega naslednika, Santiago Iglesias, tajnik Pan-ameriške delavske federacije, ki se sedaj nahaja v mehiškem glavnem mestu, se najbrž kma-lu povrne v Washington. On najbrž prinese s sabo tudi deta-lirano poročilo, ki se nanasa na-sejanje dogodke. On ima stike z Luis Moronesom, predsednikom Mehiške delavske federacije, ki ga fanatični obregonisti pri-silili, da je podal ostavko. Calles je hladno in mirno postopal v tej krizi. In to je najbrž povzro-čilo, da nobeden fanatičnih obre-gonovistov ni izvršil kakšnega neumnega akta proti Moronesu, ki je podpredsednik Panameriške delavske federacije in je zelo ak-tiven v mehiškem javnem življe-nju.

Britske delavske unije odklopile stike s sovjeti

Kongres strokovnih unij odgla-soval proti zvezam z rdečo in-ternacionalo.

Swansea, Anglija, 8. sept. — Kongres strokovnih unij v An-gliji je včeraj na svojem tukašnjem letnem zboru zavrgel z ve-čino 2,500,000 glasov resolucijo komunističnih delegatov za vzpo-stavitev stikov z rdečo strokovno internacionalo v Moskvi.

Istočasno je kongres sprejel načrt "kooperacije z delodajalci" s šestimi glasovi proti ene-mu. Proti temu načrtu se je naj-bolj boril A. J. Cook, vodja organizacije rudarjev.

Grčija priznala albanskega kralja.

Dunaj, 8. sept. — Mussolin-ji je bil prvi, ki je takoj priznal no-vopečenega kralja Albanije, Skanderberga III., po domače Ah-med Zoguja, ki ga je od njega izvoljena zbornica proklamirala kraljem pred enim tednom. Mussolinijevo priznanje ni pre-benitilo nikogar, saj je znano, da je nova kraljevina na Bal-kanu Mussolinijevo delo. Toda vla-da na Balkanu so bile presene-čene, ko se je takoj za Italijo o-glasila Grčija in priznala nove-ga kralja.

Stavkarci v Kenoshi oproščeni.

Kenosha, Wis. — Mertice Hud-son in Amanda Rittner, stavku-joči pleteninarski delavci iz to-varne Allen A Co., ki sta bili 27. avgusta aretirani med piketira-njem in sta se tisti dan v zaporu začeli gladovalno stavko, sta bili 7. t. m. oproščeni pred porotnim sodiščem. Deklici, ki sta bili e-najst dni brez vsake jedi, sta ta-koj po zmagi naročili "največji porterhouse steak", ki se more dobiti, toda zdravnik ju je po-svaril, da je nabasnanje želodca po tolikem času praznobe ne-varno.

Združevanje bančnih velikanov.

Chicago. — Dve največji ban-ki v Chicagu, Continental Na-tional Bank & Trust Co. in Il-linois Merchants Trust Co., sta se združili. Nova banka, ki se imenuje Continental Illinois Bank & Trust Company, ima 150 milijonov dolarjev glavnice in 900 milijonov v vlogah, torej čez eno milijardo dolarjev pre-možnosti. Tako se združuje ka-pital na vseh koncih in krajih — samo delavci se cepijo in dro-bijo.

Unija železostavbnih de-lavcev se dobro razvija

Svojo konvencijo bodo obdrža-vali dne 17. septembra v St. Louisu.

St. Louis, Mo. — Organizaci-ja železostavbnih delavcev bo kmalu štela toliko članov, kot ob vojnem času. To je ponoven dokaz, da se sanje delavskih so-vražnikov ne bodo nikdar uresni-čile. Vse silne ofenzive jeklarskega trasta in drugih o-penšarjev je število članov organizacije padlo v letu 1922 na 14,000, dasi je organizacija štela v letu 1920 več ko 24,000 članov.

Nato je sledila depresija in z njo vred je prišel silen naval na organizacijo. Ta je vzdržala sunek. Obdržala je jedro orga-nizacije in s tem jedrom je pri-čela na novo graditi postojanko za postojanko. Leta 1927 si je organizacija že precej opomogla. Štela je 21,300 članov ali nekaj manj kot v vojnem času. Vsa znamenja govore, da organizaci-ja zadobi kmalu svojo prejšnjo moč in da ob ugodnem času pri-de zopet v ofenzivo.

Organizacija bo letos obdrža-vala v St. Louisu svojo kon-venecijo, ki prične dne 17. sep-tembra. Na dnevnem redu bodo važna vprašanja, ki se tičejo or-ganizacije in železostavbnih delavcev.

Kdo škruva k plemen-skemu sovražstvu

Ward Baking kompanija dela razlike med belopoltnimi in zamorskimi delavci.

Chicago, Ill. — Ward Baking kompanija, ki ne prizna delav-ske strokovne organizacije je zgradila novo tovarno ob voga-lu Racine avenue in Adams-ove ceste. Tovarna je poplavlje-na z naznanili pri vodnjakih in straniščih: "Samo za belo-poltno in "Samo za zamorce". V tovarni dela tudi precej zamor-cov. Ta nova ameriška te ne-unijske pekarniške družbe je izzvala opravičeno nejevoljo med zamorci. Kajti manire, ki jih uvaja ta družba so mogoče prijubljene v južnih državah, ne pa v severnih.

Mnenje belopoltnih delavcev je pocepjeno. Belopoltni delav-ci, mimo katerih ni šel duh na-predka zastoj, obsojajo ta raz-likovanje med belopoltnimi in zamorskimi delavci. Nekateri se ogrevajo za enako ravnanje z belopoltnimi in zamorskimi delavci in odobravajo proteste zamorskih delavcev. Drugi, ki žive še v predpotopnih idejah, seveda ne razumejo, da podjet-niki nalašč ustvarjajo tako raz-likovanje, da netijo sovražstvo med belopoltnimi in zamorskimi delavci. Ti kratkovidnejši meni-jo, da je v redu, da se zamor-cem pokaže prostor, kam spada-jo.

Fašistovska justica.

Rim, 8. sept. — Mammo Zam-boni in njegova žena Virginia, oče in mati atentatorja Anteo Zambonija, ki je leta 1926 stre-ljal na Mussolinija v Bologni, sta bila včeraj obsojena na 30 let zaporu radi zapletenosti v čin junega sina. Sin je bil na me-tu linčan od fašistov.

Šest ubežnih jetnikov ubitih.

Baton Rouge, La. — Šest jet-nikov iz tujakšnje državne kaz-nilnice je bilo ustreljenih in de-velet ranjenih v bitki s stražami v nedeljo zvečer, ko je večje šte-vilno jetnikov hotelo pobegniti iz jetnišnice. Med stražniki je tu-di nekaj lahko ranjenih.

BARONI ŽELEZ-NIC NA ZAPADU MANEVIRAJO

Izmanevirali bi radi sprevod-nike in zavirače. — Vroče ar-gumentiranje za zaprtimi durmi.

Chicago, Ill. — Zapadne že-lezniške družbe so pritirale svoje sprevodnike in zavirače tako daleč, da so glasovali za stavko, za katero je bila oddana ogrom-na večina glasov. Zdej, ko stvar postaja resna, so seveda pričele manevrirati, kajti raz-umele so, da so pri volji se po-gati o spornih točkah.

Pogajanja trajajo že nekaj dni za zaprtimi durmi. Razpra-ve so vroče. Dasiravno je težko izvedeti, kaj se godi za za-prtimi durmi, se zdi, da so za-stopniki sprevednikov in zavira-čev zelo previdni in da ne ma-rajo pritrčiti kar tjevidan v sladko prigovarjanja zastopni-kov železniških družb.

Zastopniki železničarjev ima-jo dobro zaslonbo v odglasova-nju sprevednikov in zaviračev za stavko. Zato trde in slad-ke besede zastopnikov železni-ških družb ne dosežejo zaželje-nega uspeha.

Zdi se, da zastopniki železni-ških družb pripravljajo izpre-membe v voznem in delavnem redu in da jim ni veliko zaradi povišanje mezde. Železničarji si šepetajo na uho, da družbe majo železničarje okoli ust, da z izpremenom voznega in de-lavnega reda napravijo še en-krat toliko profita, kolikor bodo utrpele zaradi povišanja mezde.

Politike in vero me-žajo na vse prolego

Newyorški župan bi najrajši za-davil svobodo govora in tiska, tako ga jeel drezanje v Smi-thovo vero.

New York. — Jim Walker, newyorški župan, ki je sam ka-tolik, je zelo srdit radi sistema-tične gonje protestantov proti Smithu. V petek je rekel repor-terjem, da je "silno disgustiran, ko vidi, kako pošta raznaša po vsej deželi protikatoliške liste, pamflete in plama."

Walker bi najrajši zaprl pošto vsem tiskovinam, ki imajo opra-viti z verskimi vprašanji. On ne-ve, če je kak zakon, ki bi zabra-nil napade na "versko prepriča-nje, je pa njegovo goreče mne-nje, da ta zakon bi moral biti. Vsaka kritika vere bi morala bi-ti prepovedana. Sicer bi tak za-kon grdo omejil svobodo tiska in govora, to Walker pripozna, ampak vseeno — on ni za to svo-bodo.

Walker misli, da bi poštna ob-laist lahko nekaj storila, pa men-da nalašč noče. Uprava je v ro-kah republikancev in ti mežijo z enim očesom, ker radi vidijo, da se Smitha napada na vse na-čine, samo da bo Hoover izvo-ljen.

Akcija v Ženevi za izpraznitev Porenja.

Ženeva, 8. sept. — Na letošnji skupščini Lige narodov, ki zdaj zboruje v Ženevi, se je razvila precej živahna akcija za vojaško izpraznitev Porenja. Nemški pre-mijer Mueller dnevno konferira z voditelji Francije, Anglije, I-talije in Japonske o tem vpra-šanju. Briand je včeraj dejal, naj Nemčija ponudi primerno vsoto odškodnine in zavezniške čete takoj odidejo iz Porenja. — Na včerajšnji seji skupščine so mnogi govorniki peli veliko ala-vo Kellogg in njegovemu proti-vojnemu paktu.

Praznovanje delavskega praznika v glav. mestu

Člani municipalnih "kompa-nijskih unij" so korakali v pohodu. — To bo zdaj v glav-nem mestu vsakoletna prire-ditev.

Washington, D. C. — Člani "kompanijskih unij" ognjegase-ov iz Distrikta Kolumbije, Bal-timorja in iz majhnih mest Ma-rylanda, Virginije, Pennsylvan-ije in Zapadne Virginije so si prilastili pravico čez pohoda po ulicah glavnega mesta. Pri po-hodu so bili municipalni poli-caji, častniki ognjegasev, mor-nariške in armadne godbe. Za-varovalni in merkantilni interesi so pa preočili državljanom, da je Coolidge-Mellonov režim za kompanijskimi unijami. Kon-cem dneva je bilo povedano, da bo to vsakoletna afera v glav-nem mestu. Delavski praznik se torej izpremeni v Praznik neorganiziranih ognjegasev.

V demonstraciji je bil zelo dobro in številno zastopana bal-timorska občina, ki plačuje med ameriškimi mestnimi občinami najnižje svoje ognjegase. Me-sto Washington je pa poslalo svojih 29 kompanij ognjegasev in pripravljeni so bili tudi okin-čani tovarni avti. Strokovno organizirani delavci, ki so si o-gledali ta "špektakel", so rekli, da to pomeni strmogavljenje unij ognjegasev v obeh mestih, ki sta ustavili organiziran-je ognjegasev v pravih delavskih strokovnih organizacijah po me-stih v okolici.

Spomlad pred osmimi leti, ko je bil pokojni predsednik Wilson še v Beli hiši je bila lokalna organizacija ognjegasev primo-rana izročiti svojo poslovilno, Člani zborničnega podkomiteja, ki je imel opraviti takrat s pla-čami ognjegasev, so bili Gould iz Maina, Mapes iz Michigana in Blanton iz Texasa. Člani senatnega pododseka so pa bili Sherman iz Illinois, Calder iz New Yorka in Sheppard iz Te-xasa. Oba prva imenovana v obeh pododsekih sta bila trdo-srčna republikanca. Blanton je bil protidelavski demokrat. O Sheppardu se je govorilo, da je delavstvu naklonjen. Oba po-dodseka sta prišla s predlogo na dan, v kateri sta priporočala po-višanje mezde, ako ognjegasci opuste vse stike z organizacija-mi zunaj Distrikta službe. Gro-zili so, ako se to ne sprejme, te-daj bodo ognjegasci izgubili na leto \$240 od svoje plače, ki jim je bila dovoljena in povišana zaradi povišanja življenjskih stroškov. Ognjegasci so izročili rajše svojo unijsko poslovilno, kot da izgube na leto \$240. Sher-man, Calder, Gould, Mapes in Blanton so potegnili meče proti unijam federalnih uslužbencev. Calvin Coolidge se je tedaj bo-jeval proti bostonski policiji in ognjegascem.

Na nekem okinčanem tovar-nem avtu je sedel ognjegasec z napisom: "Civilna služba", "Boljša plača" in "Krajše Ure". Ta ideja je bila ukradena iz kartuna John Baera, ki je bil prioben v martni številki leta 1928 strokovnega glasila ognje-gasev. Pod kartunom je bil ve-lik podstavek in na njem je bilo zapisano: "Organizacija". Tam je stal neorganiziran ognjegasec, tresoč se po životu ki je vprašal: "Kako pa pridem tje-na vrh?" Organizirani ognje-gasec mu pa odgovarja: "Prvi korak je vprav pred tvojim no-som. Ta prvi korak je organi-zacija."

Skočila pod vlak.

Moline, Ill. — Mrs. Theodore Roman, ki je prišla sem na obisk svoje sestre iz Newcastla, Pa., je v petek skočila pod kolega to-vornega vlaka, ki jo je na me-stu ubil.

Western Electric Co. bo imela spet preveč delavcev

Novi in izboljšani stroji se mno-že v ogromni tovarni.

Chicago, Ill. — En sam nov stroj za pletenje telefonskega kabla opravi več dela, kot ga je preje izviralo pet strojev v to-varni Western Electric kompa-nije. Ti stroji, ki pojdejo zdaj med staro in obrabljeno šaro so bile najnovejša iznajdba pred par leti. Inženirji te kompani-je delajo že na drugem stroju in ga dokončavajo, da nadomesti ravnokar instalirani stroj.

Nov stroj za pletenje obratu-je delavka, ki prejema \$25 na teden. Starih pet strojev so obratovali delavci in prejemale po \$35 na teden. Tedenski prihranek zneso \$150, letni pa \$7,800.

To je ena sama primera. Ta-ki slučaj se ne dogaja samo v tovarni Western Electric kompanije, ampak v vseh to-varnah in kršnem dežela. Rea-je, da podjetniki nekaj potroš-jo za izdelanje in montiranje strojev, ampak glavni del tvor-je prihranitev produktivskih stroškov.

Inženirji, ki so vajeni takega dela in poznajo uspehe takih iz-najd, pravijo da družba prihra-ni dva milijona in pol dolarjev z instaliranjem novih strojev na leto. Sedanjí ročni telefonski instrument in oni, ki se vporaba-ja na pisalni mizi, se izdelujeta po verižnem sistemu. To pome-ni, da je več delavcev brez dela, mesto njih se pa najame malo številce delavk za nizko mendo. Sociološko to pomeni, da je odlovljen družinski oče, mesto njega pa gredo v tovarno delat njegove hčere, ki so bolj zrele za srednjo šolo, kot za tovarno.

Povprečni zaslužek vseh na-staviljavcev v hawthornski to-varni je manj kot \$25 na teden. Tu so všteti vsi nastavljenici, ki so visoko in nizko plačani in ka-terih je 24 tisoč. Več ko \$200,000 je bilo prihranjenih, ker je bil instaliran v 1. departmentu "konvejer". Inženirji, ki misli-jo noč in dan, da izumejo nove stroje in tako znižajo število nastavljavcev, so plačani naj-bolje razen velikih predatojni-kov.

Iznajdbe inženirjev pri West-ern Electric kompaniji ne pade delavcev iz lastne tovarne, ampak njih izumi in izboljšanja pade delavce tudi iz drugih to-varen. V sedanjem sporu med lastniki kinematografskih gledališč in organiziranimi godbe-niki igra naraščajoča vporaba "moviefona" veliko vlogo. V manjših gledališčih nadomešča godbenikov vitafon ali moviton. Oba tadvta produkta je postavila na trg Western E-lectric kompanija.

Več kot pet tisoč teh meha-ničnih godb je že v rabi, dasi-ravno so šele v razvoju. Ti me-hanični in avtomatični instru-menti se ne prodajajo, ampak se oddajajo le v najem, tako da se lahko vsakečas poberejo in izboljšajo. Moviton je veliko bolj kot vitafon, ker je teh-nično bolj izpopolnjen kot vita-fon. Novi ton prikazuje slike in oddaja godbo enega in istega filma. Vitafon oddaja godbo posebej, ki je na plošči in jo je treba tako urediti, da gre zaeno z reprodukcijo slike.

Tako izdatno je bilo znižano število delavcev v splošnem, da je Western Electric kompanija izpremenila svoje stare ameri-ške in izdeluje godbene stroje, mesto da da izrabi popolnoma svoje patente.

Tako gre s produkcijo v kapi-talističnem gospodarskem sis-temu. Vedno več strojev oprav-lja človeško delo in vedno več brezposelnih delavcev se peha za delom.

Nov čikaški butlogarski umor pri bolem dnevu

Tony Lombardo, Caponijev za-veznik, ustreljen v središču mesta sredi množice — in mo-rilec so ušli.

Chicago. — V petek popoldne ob štirih so spet prasketali re-volverji in drugi Italijan in kralj butlogarjev je sklenil svoje žv-ljenje na ulici. Tony Lombardo, zaveznik Al Caponija in glava "Unione Siciliano", čikaško-ita-lijanske Mafije, je bil ustreljen na Madison streetu, samo nekaj korakov zapadno od Dearborn ulice ali komaj blko od State streeta, kjer je "najživahnejši ulični vogal" na svetu.

Na stotine ljudi je bilo priča umoru — toda morilec so zaginili brez sledu in nihče ne ve, kdo je streljal in koliko je bilo napadal-cev. Tony Lombardo je oblekal mrtev na uličnem hodniku in po-leg njega je ležal njegov telesni stražnik, Tony Ferraro, smrtno ranjen; drugi telesni stražnik, Joseph Lolorio, je bil prijet v bližnji prodajalnici, v katero je skočil za bežečim napadalcem v "sivi obleki". Očividci, ki so sta-li zraven, so povedali policiji vsak drugačno zgodbo. Nekdo je videl, kako je pet moških skočilo iz avta in oddalo salvo strelav v Lombarda, ko je stopil iz bliž-njega poslopja; drugi je videl deset moških, ki so obkolili tro-jico, revolverji so počili in v na-slednjem hipu ni bilo tam niko-gar, razen dveh mož na tleh. V par sekundah je bilo vse kon-čano.

Policija je mnenja, da je mo-rilec najela nasprotna butlogar-ska ganga na severni strani me-sta, kjer je Lombardo zadnje čase tekmoval s svojim busines-som. Lombardo je stanoval v Ci-ceru, v sijajni rezideni na Au-stin boulevardu, kjer zapuša družino. V njegovem žepu so na-šli velik revolver. Ranjeni Fer-raro je komaj potegnili svoj re-volver, ko je padel. Oba Lom-bardova privatna stražnika vsa-akor vesta, kdo so napadali, toda do sobote jutraj nista še nič povedala. Kolikor je bilo mogoče doznati doslej, sta dva moža vodila napad.

Tony Lombardo je bil star 36 let, v Ameriko je prišel pred dvajsetimi leti in bil je velik po-litični veljak med svojimi roja-ki. Poleg revolverja v njego-vem žepu je policija našla tudi \$2077 v gotovini in bačno knji-žico, ki izkazuje \$29,000 bilance. Kakor pripovedujejo, je naredil mesečno 10,000 dobička.

Chicago. — Tony Ferraro, Lombardov telesni stražnik, je v nedeljo jutraj umrl za rano. Do zadnjega trenutka je trdo-vratno molčal na vsa vprašanja detektivov, kdo so morilec nje-govega gospodarja Tony Lom-barda. Umrl je, ne da bi bil iz-dal eno samo ime. Tak je obi-čaj med gangleži in mafiji: naj se še tako sovražijo med seboj, policiji ne bodo nikdar izdali drug drugega.

V čikaški "Mafi Italiji," Itali-janski koloniji, vlada zadnjih par dni velika panika. Vsi oni Italijani, ki kaj vedo, so se po-skrili; mnogi so se še čez noč pre-selili z družinami vred v druge kraje mesta. Italijanski kato-liški župnik je potožil, da je bila njegova cerkev v nedeljo malone prazna. Tudi Al Capone, kralj butlogarjev v Cicru, se je skr-il. Policija sumi, da so morilec Lombarda in Ferraro prišli iz New Yorka.

Agitirajte za "Prosveto"!

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) \$6.00 na leto, \$6.00 na pol leta; Chicago in Cileo \$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta, in na tisočstvo \$9.00.

Naslov za vse, kar ima stik s urednikom:

"PROSVETA"

3657-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year; Chicago \$7.50, and foreign countries \$9.00 per year.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

188

Datum v oglepju n. pr. (Aug. 31-1928) poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovito jo prevečamo, da se vam ne moti list.

OPOZICIJA ZA VSAKO CENO.

Tak pojav opazimo tudi v delavskem gibanju in ne samo v jugoslovanski skupščini. Že od nekdaj smo naleteli v delavski organizaciji na čudake, ki so pri vsakem vprašanju zastopali nasprotno stališče večine. Govorili so vsem, o vsaki stvari so trdili, da jo edini pravilno razumejo in da se večina moti. Vedno so peli pesem žalostinke o razpadu organizacije, ako večina v organizaciji ni tako delala, kot bi morala po mislih, ki so se rodile v njih glavah. Organizacija se je kljub njih ugovorom in prerokovanjem razvijala, jačala in dobro uspevala. Vseeno so pa ostali v opoziciji in še z večjo trmoglavostjo napovedovali pogin organizacije, ako večina ni sprejela tega, kar oni priporočajo. Organizacija je pa vseeno napredovala in postajala bolj krepka in učinkovita.

Te besede, ki so zapisane zgoraj, je treba pravilno razumeti. Te besede niso bile zapisane s namenom, da bo večina delala tiste napake, kot manjšina in kar naprej obsodila vsako opozicijo, kajti opozicija je dobra in prinese uspehe, ako ta opozicija zastopa svoje miali stvarno in temeljito. Taka opozicija je celo potrebna v delavskem gibanju, ker vpliva na gibanje blagodejno. Taka opozicija pomaga najti pravo pot, pospešuje izobrazbo v organizaciji in pomaga iti razvoju v organizaciji pravo pot. Vsak kdor ni zateleban v samega sebe in ki si ne domišlja, da je on vedno v pravem, bo še pozdravil stvarno in temeljito opozicijo, ker pomaga razbistriti razum in raztolmačiti kočljiva vprašanja v tako obsežni meri, da jih članstvo organizacije lahko zapopade.

Odpri človek, kateremu je organizacija res pri srcu, se celo veseli, ako opazi, kako se drugi trudijo razmotrivati zamotana vprašanja v stvarnem, mirnem, tovariškem tonu, da nastane jasnost glede vprašanja. In če je v takih predlogih in priporočilih res jedro zdrave misli, tedaj bo večina osvojila priporočila opozicije v interesu organizacije. Opozicija se mora pred vsem navaditi, da preneha s svojimi priporočili v trenutku, ko opazi, da so nesprejemljiva. Čakati mora in se sprijazniti z mislijo, da mora čakati ugodnega trenutka, da jih zopet obnovi, ko ima dokaze, da koristijo organizaciji.

Taka opozicija je pozdravljena, kajti ona je potrebna.

Vsaka nepremišljena opozicija v resnici učinkuje škodljivo. Ako je opozicija organizirana, tedaj lahko tudi pretrese strukturo organizacije, ako nastopa s šlagerji, se prikazuje z velikim krikom in vpitjem, pa zelo plikavim razumom, ako skuša svoje nasprotnike preupiti s krikom in tako onemogočiti vsak stvarni razgovor o predmetu. Če pa tako opozicijo vodijo še ljudje, ki so zunaj organizacije in zaradi političnega ali verskega mišljenja nimajo najmanjše odgovornosti in jim je vseeno, kaj se z organizacijo zgodi, tedaj lahko taka opozicija za vsako ceno spravi organizacijo v nevarnost, vrže lahko organizacijo nazaj za leta in leta in opleni organizacijo v težkih in dolgoletnih bojih pridobljenih uspehov.

Starejši socialisti se spominjajo časov, ko je bilo v socialističnem gibanju tudi levo krilo, ki je videlo v delavski strokovni organizaciji samo šolo za rekrute v socialistični stranki. To levo krilo v socialističnem gibanju so tvorili navadno ljudje, katerim delavsko strokovno gibanje ni šlo nič mar, ker se jih ni tikalo. Ti ljudje so si domišljali, da imajo tudi pravico določati taktiko delavskih strokovnih organizacij. To razkolno gibanje v nekaterih delah ni doseglo najmanjšega uspeha, v Ameriki se je pa razvilo tako daleč, da je bila ustanovljena dualna organizacija, poznana pod imenom "Socialist Trade and Labor Alliance." Ta organizacija je propadla že po nekaj letih.

Na to je sledila druga dualna organizacija, pri rojstvu katere so stali ob njeni zibelki tudi posamezni socialisti, ki niti teoretično niso poznali sindikalizma in niso razumeli, da je socializem popolnoma nekaj drugega kot sindikalizem. Ta dualna organizacija je bila poznana pod imenom Industrial Workers of the World.

Tej organizaciji je sledila Trade Union Educational League. Odkar je bila ustanovljena ta organizacija, je

skušala zanetiti spor in neslogo v delavskem strokovnem gibanju, pa naj je bilo to gibanje napredno ali pa konservativno.

Ta organizacija se giblje po direktivi komunistične stranke, ki se trudi vsiliti strokovnim organizacijam svoje politične nazore. Razlika je med sedanjimi komunističnimi poizkusi in prejšnjimi gibanji za pocepljenje delavskega strokovnega gibanja. O tem pa kaj več v drugem članku.

VESTI IZ NASELDIN

S. 6. ohijske konference JSZ.

Glencoe, Ohio. — Dne 3. septembra se je vršila tu 6. vzhodno ohijska konferenca JSZ. Zastopanih je bilo 7 klubov in 8 društev, ki pripadajo Izobraževalni akciji. Vseh skupaj je bilo na konferenci 60 oseb, med njimi 15 žensk; vsi so ameriški državljani. Konferenca bi bila brez dvoma še boljše obiskana, ako se ne bi bilo tistega jutra pripravljalo k dežju, nakar se je vsula ploha. Temu je pa sledilo lepo vreme ves dan.

Konferenca je bila uspešna; imeli smo dve seji, dopoldne in popoldne, predsedoval je A. J. Snoy iz Bridgeporta, zapisnik pa je vodil A. Frank Matko tudi iz Bridgeporta, nečak pokojnega Jožeta Matkota. Na dopoldanski seji se je konferenca bavila s agitacijo za Proletarce in socijalistično akcijo o volilni kampanji. Le škoda, da ni na takšnih konferencah navzoč vsaj po en član eksekutive. Sodrugi Anton Garden je bil sicer povabljen iz Clevelanda, pa je naslovil na konferenco pismo, v katerem je naznanil, da se je ne more udeležiti, ker se je bolezen povrnila ter da želi konferenci veliko uspeha. Konferenca je njegovo pismo s občalovanjem vzela na znanje in mu želi skorajšnjega okrevanja.

Konferenca je sprejela predlog, da se za zastopnikom naloge, da zbirajo v volilni fond prispevke ter da naj to priporočajo društvenim tajnikom, da predajo na sejah apel tajništva JSZ s namenom, da nabirajo prispevke, kajti zveza namerava izdati lepak v slovenskem in hrvaškem jeziku. Raspravljalo se je o angleški priligi Proletarca, ki bo pričela izhajati kakor hitro bo določeni fond v ta namen dosežen. Priloga je namenjena mladini, ki ni zmožna čitati slovenski.

Konferenci tajnik in predsednik stavkovnega odbora poročal, da je prejel od predsednika Slovenske narodne podporne jednote, V. Cankarja, po zadnji konferenci, ki se je vršila 29. aprila v Bridgeportu, O., "vso to \$550.95. Vsega skupaj prejel od klubov, društev in posameznikov ter od V. Cankarja \$3,856.45; če k tej vsoti pristaje, kar sem prejel od JRZ, namreč vsoto \$303.25, tedaj znaša skupna vsota \$4,159.70. Stroški, vozna, pošta itd. znašajo \$33.60; razdeljena podpora, vstevši stroške, \$4,117.01; na roki dne 3. septembra v razdelitve ostane še \$41.79."

Temu sledi poročila nadzorovnikov. Knjige in pobornice so pregledali s. Andrej Zlatoper iz Maynarda, O., Frank Garm iz Blaina in John Drejčnik iz Bridgeporta, O. Izjavili so, da so pronašli vse v najlepšem redu in o. k. Poroča še tajnik Joe Snoy. Nato je bila od navzočih izrečena popolna zaupnica obema; temu so sledile volitve. Izvoljen je bil ves stari konferenčni odbor. Prihodnja konferenca se vrši v Bridgeportu, dan in čas pa določi konferenčni tajnik.

Na dnevni red pride vprašanje premorske organizacije in stavka. S tem vprašanjem se je bavila cela popoldanska seja. Predloženo je bilo ponovno pismo, poslano po special delivery, od Charles Pogorela, tajnika JSZ. Razprave so bile zanimive. Dobro so govorili ss. Frank Garm, John Rebol in Joe Snoy ter drugi. Vsi so se sgrajali nad vodstvom UMW in njih taktiko ter nad komitejem za "save the union" ter njihovo razdrilno taktiko, ker so oni krivi, da je prišlo v premorski uniji do poluma. Čudno žalostna kričeva pota so nastala za premorje. Vodstvo UMW priporoča, naj vstrajamo, naj bomo solidarni v stavki, ker nečajo kompanije podpisati pogodbe z UMW unijo. Odbor "save the union", dualna

organizacija, pa jih na delo goni z njih neumno taktiko, češ, da United Mine Workers organizacija več ne obstoja, da se moramo vsi vrniti na delo, kar nas je še na stavki; ko bo pa spet enkrat velika potreba po vseh Združenih državah, tedaj pa bo odbor "save the union" že poklical vse premorje v Ameriki na stavko, kajti takrat pa ne bo trajala stavka dolgo, ker zmagava bo takoj tukaj. (To se pač lepo ališ, toda bo-li tudi izvedljivo?)

Podpisani je pojasnjeval, ker premorji delajo pod odprto delavnico, da se morajo poslužiti postavne, ohijskega zakona Miner's Law. Ako premorji zahtevajo pri tehnični pisarnici (checkweighman) in zaupne može v rovu (pit committee), da imajo pravico do njih, ki pa jih morajo plačati delavci sami. — Potem je bila predložena resolucija iz Proletarca "Premorji in JSZ", ki jo je sprejel VII. redni zbor JSZ maja t. l. Bila je enoglasno sprejeta. Ker ima SNPJ v pravilih, da se stavko-kaze lahko obtoži in kaznuje, ker premorska stavka traja že osemnajsti mesec in se premorje ne konča, je bil stavljen predlog, ker pri nekaterih društvi člani izključujejo iz osebne soprosta, da naj bodo društva v tem oziru previdna in naj s svojimi člani, ki so ali stavko-kazni, pravilno postopajo ter vpoštevajo sedanjí položaj, ker sta dve organizaciji, ena priporoča to, druga ono in članstvo gre seveda po svojem. Predlog je bil enoglasno sprejet.

Nadalje je bilo sklenjeno, da se stavkovni odbor razpusti, razen predsednika in tajnika, ki ostaneja v relief odboru. Ker je A. Frank Matko prinesel seboj aparat za slikanje, zato sklene konferenca, da se da slikati. — Zaključek konference ob 3:30 popoldne. Sledila je prosta zabava s plesom. Bilo je vse židane volje. Tudi petja ni manjkalo. Sploh je bilo veselja veliko. Radi tega se v prvi vrsti zahvalim s. Valentinu in njegovi soprogi Julijani Kobler, ki sta nam dala na razpolago brezplačno pet sob in krasni vrt.

Posebna hvala gre Albinu Kravnanu in Juliji Kobler, ki sta nam pripravili zelo okusno kosilo in sta delali brezplačno. Hvala tudi s. Johnu Mavretu iz Neffsa, ki je prišel s harmoniko in brezplačno igral. Iskrena hvala Jakobu Tomšiču iz Belaira, ki je nakolektal pet dolarjev za Proletarca; hvala tudi Franku Matkotu, ki je seboj prinesel aparat za slikanje, ter končno hvala vsem udeležencem.

Prisrčna hvala za čestitke k mojemu 60. rojstnemu dnevu; hvala za pismene čestitke ter darila. Na avideje na prihodnji konferenci! — (Zapisnik konference bo priobčen v Proletarcu.)

Nace Ziemberger, konferenčni tajnik.

Kandidati za državljansko po-znanje samo Smitha.

Chicago. — George Mackay, izpraševalec proslavcev za državljanski papir na zveznem sodišču v Chicago, poroča, da new-yorški governor Al Smith uživa največ slave med tujerodci. On je pri njih vse. Kadar Mackay vpraša kandidata za državljansko: "Kdo je governor države Illinois?" dobi odgovor: "Al Smith." Ta odgovor se ponavlja povprečno šestkrat v tednu skozi zadnja dva meseca. Razume se, da so vsi taki prosilci poslani domov z navodilom, da se naj uče in manj politizirajo.

Rasni rop.

Rensselaer, Ind. — Stirje oboroženi banditi so v petek večer vdrti v tukajšnjo državno banko, kjer so z revolverji ustrelili uslužbenca in odnesli nad deset tisoč dolarjev v denarju in vrednostnih papirjih.

Kdo sme voliti?

Radi predstojećih predsedniških volitev volilni zakoni in pravila vzbujajo zanimanje državljanov, ki se hočejo poslužiti svoje volilne pravice. Ustava Združenih držav popolnoma prepisuje upravljanje in reguliranje volitev posameznim državam. Zato vsaka država ima pravico predpisati, kake kvalifikacije mora državljan imeti, ako naj izvrši svojo volilno pravico. Valed tega volilni zakoni niso enaki kirom vseh Združenih držav in nekatere države zahtevajo posebno kvalifikacijo volilcev.

Registracija.

Registracija je vpisovanje v seznam upravičenih volilcev. Vse države (razun držav Arkansas in Texas) predpisujejo kako vrsto registracije. Svrha registracije je, da se ugotovi, da-li je volilec zares upravičen voliti, in da se prepreči, da bi kdo nepoštenim potom glasoval v več volilnih okrajih.

Volilec se registrira s tem, da poda svoje ime, starost, stanovanje in kako dolgo stanuje v dotični državi in volilnem okraju. V večini mest je potrebna vsakoletna registracija, dočim v mestecih in vaseh, kjer se ljudje več ali manj poznavaajo med seboj, se pogosta registracija ne zahteva.

Registracija volilcev v mestih se vrši v določenih dneh in se ti dnevi sitom oglašajo, tako da vsak volilec zlahko izve, kdaj nanj se registrira. Kdor se ne registrira, si prikraja svojo volilno pravico ob prihodnjih volitvah.

"Novi volilci" se morajo registrirati celo v manjših mestih in vaseh. Naturalizirani državljani, ki prvič volijo, morajo ob registraciji dokazati svoje državljansko potom svojega državlanskega papirja.

Dokaz pismenosti.

Sledeče države predpisujejo dokaz o pismenosti (literacy test) s strani volilcev: Alabama, Arizona, California, Connecticut, Delaware, Georgia, Louisiana, Maine, Massachusetts, New Hampshire, New York, North Carolina, North Dakota, Oklahoma, Oregon, South Carolina, Virginia, Washington in Wyoming. V večini teh držav se zahteva od volilca, da zna pisati in čitati angleški. V državah Connecticut, Mississippi, Virginia in Wyoming se samo zahteva, da zna čitati.

V mnogih državah treba položiti izpit o pismenosti v posebno za to določenih šolah. Volilec dobi v teh šolah spričevalo pismenosti (certificate of literacy), ki ga vpričuje do glasovanja v vseh prihodnjih volitvah brez naknadnih izpitov.

Druge kvalifikacije.

Vse države predpisujejo minimalno starost 21 let, predno dovolijo državljanu, da sme voliti. Ameriški državljanstvo se zahteva v vseh državah, razun v Arizoni, Missouri in Texasu, kjer tudi "deklaranti" (kdor ima "prvi papir") smejo voliti.

Nadalje se zahteva od volilca, da mora biti nastanjen v dotični državi vsaj določeno dobo (od treh mesecev do dveh let, različno po državah in v dotičnem volilnem okraju (od enega dne do 6 mesecev). Enoletno bivanje (residence) se zahteva v državah Pennsylvania, New York, Illinois, Ohio, Wisconsin in v nekaterih drugih državah.

V nekaterih državah se zahteva, da mora biti volilec davkoplačevalec. Nekjer se zahteva od vsakega volilca čez 22 let starost, da mora plačevati takozvani volilni davek (poll tax), ki sicer znaša le malenkost, ampak mora biti plačan pravočasno, ako naj volilec bo pripuščen na voliče.

Kdo ne sme voliti?

Vojski in mornarji ameriške vojske ne smejo voliti v sledečih državah: Minnesota, North Dakota, Arkansas, Iowa, Delaware, Missouri, Nebraska, Oregon, Texas in v obeh Virginijah.

Zločincem, slabomnim in blaznim osebam je odvzeta volilna pravica v malone vseh državah.

Ivan Malek:

OPAZOVANJA

Rudarji so razumeli.

Pred več meseci je bil na tem mestu članek, ki je svetloval našim rudarjem, naj pustijo delo v premogovnikih in si poiščejo ek-sistenco v večjih industrijskih mestih, kajti v premogovnem rudarstvu ni bodočnosti. Premogovniška industrija propada od dne do dne in večni strajki in druge krize so le refleksi prihajajočega kraha.

Naši rudarji so razumeli. Zadnje mesece je v teku veliko preseljevanje slovenskih rudarskih delavcev z družinami vrel v Chicago, Milwaukee, Pittsburgh, Cleveland, Detroit in v druga industrijska mesta. Naše rudarske naselbine po vzhodu in centralnem zapadu izginejo; ponekod so že izgubile. Medtem pa rastejo naselbine v omenjenih mestih.

Slovenski rudarji v Indiani, južnem Illinoisu in Kansasu se večinoma preseljujejo v Chicago in Detroit. Ko sem se pred enim tednom mudil v Detroitu, sem se sešel z mnogimi našimi koreninami, ki so garali po dvajset let in še več pod zemljo v Kansasu, danes pa delajo pri Fordu ali v drugih tovarnah za avte. Cele manjše naselbine so se preselile v Detroit. Pred kratkim je prišla družina deseterih glav. Dvajset let je mož garal v jami, danes pa dela pri Fordu. Mladine naših rudarjev — odrasli fantje in dekleta — kar mrgoli v Detroitu, kjer pridno izrablja vse priliko, kolikor jih je, za izvežbanje v bolj-ših poklicih.

Nekateri so mi povedali, da so veliko bolj zadovoljni s tovar-

niškim delom. Ne sreča je le, da stari rudarji, ki so toliko leta pregarali v jamah, morajo leteti za najnavadnejša tovarniška dela — kakor novinci, ki pridejo iz stare domovine. Toliko so na boljšem od "greenhornov", da razumejo jezik, druge razlike pa ni. Veliko na boljšem pa so njihovi sinovi, ki so bili v svojem rojstem kraju to, kar so bili njihovi očetje: podzemski garaci, zdaj pa pridno pohajajo šole raznih tehničnih strok in obenem nekaj zaslužijo. Sinovi imajo bodočnost, kakršne ne imeli v rudarskih naselbinah.

Marsikateri rudar se kajpa, noče in ne more odtrgati od svoje jame. Prirastel se je na jame in tam ostane, dokler ne najde miru v zadnji jami. Nekateri imajo svoje hišice in zemljišča, ki jih ne bi radi dali za vsako ceno, če sploh imajo kupe; drugi pa trmasto kljubujejo, če zakaj bi se po tolikih letih umakali pred stavkovskazi?

Fakt pa je, da se naši rudarji v velikem številu izseljujejo v industrijska mesta. To pomeni, da naše velikomestne naselbine rastejo, naš življenjski bol in koncentrirana v industrijskih mestih. V teh koncentriranih mestih je naša bodočnost, kolikor je še imamo. Tam je tudi bližnja bodočnost naših podpor-nih organizacij. Z rudarji vrede se sele tudi člani in društva naše jednote. Težišče, ki je bilo v rudarskih naselbinah, se pomika v velika mesta. Zankrat se ne opazimo kakšnega posebnega efekta, toda učinek vsakega pride in gledati bo treba na zdravo prilagoditev novim razmeram.

Važne določbe glede na-polomstvo

Zaščita pred četrtim otrokom pred plodom posilstva in pre-otrokom, ki ga ne dovoli se-cialne razmere. — Usmrtenje neozdravljivih bolnikov.

Republika Avstrija se leta 1928 bori proti paragrafu 144, ki zabranjuje operativni postopek pri ženskah, ki se čutijo mater Zdravnik ali babica, ki odpravi telesni plod, zapade hudi kazni, ker je uničil življenje.

Na Češkoslovaškem pa so v istem času izdelali nov zakonski načrt, ki pomenja važno reformo v zadevah materinstva. Ob-forma se tiče zdravniškega po-klica, oziroma poseganja v zdrav-nika v materinski stan in dolo-ča na prvem mestu, da mati, ki ima že troje dece, ni dolžna ro-diti četrtega otroka.

Enako olajšavo prinaša zakon-ski osnutek za žensko, ki je zano-sila, če je bila posiljena. Tak-mati sme odpraviti plod, ne d-bi bila za to dejanje kaznovana. Končno prinaša načrt olajšavo za tiste ženske, ki se čutijo ma-ter, a nimajo dovolj gnotni-sredstev, da bi otroka lahko vz-redile. Tudi v tem primeru so-dane zdravniku pravice, da od-pravi plod iz materinskega tele-sa.

Se večjo senzacijo kakor om-njene olajšave pa prinaša dolo-ba, da je zanepred dopustno us-mrtenje neozdravljivih bolnikov, kar pa se sme izvršiti samo n-izrecno željo pacienta. Vende-je za takšen poskus potrebn-zdravniško izpričevalo. Podpis-ti ga morata normalno dva zdrav-nika, le v nujnih slučajih zad-šča mnenje enega samega zdrav-niškega izvedenca. Usmrtenje pa lahko izvrši vsaka oseba.

V zadnjem primeru bo raz-kovala taka dejanja sodišče, k- bo storila, oziroma zdravnik, t-edaj opróstilo, če se bo lah-ko popolnoma prepričalo o umes-tnosti zdravniške odredbe. Kon-čno predvideva zakonski osnutek prostoj prodajo strupov in dru-gih sredstev za samomorilce. Doslej je bil namreč kaznovan vsakdo, ki je samomorilec di-rektno ali indirektno pomagal na oni svet.

Trije ubiti v letalski nesreči. Springfield, Mass. — Pilot W. R. Potholm in dva pasazirja sta se v petek ubila, ko je njih letalo padlo na Agawam aviacijsko polje.

Vesti iz Jugoslavije

PISMO IZ JUGOSLAVIJE.
(Od našega stalnega dopisnika.)

Gospodarski in socialni položaj Slovenije. Trgovinske pogodbe s sosednjimi državami. — Prometna sredstva. — Težkoče v slovenskem narodnem gospodarstvu. — Težak položaj kmetstva prebivalstva. — Davki.

Ljubljana, koncent. avg. 1928. Gospodarski in socialni položaj Slovenije se v teku poslednjih dveh let nekako stalno izboljšuje, kajti prav do predzadnjega časa je bil gospodarski in socialni položaj Slovenije prav zamočan in težak. Če na kratko analiziramo pogoje leta, tedaj moramo konstatirati, da je splošna in občutna gospodarska depresija, v kateri je morala slovenska produkcija in trgovina polagoma prilagoditi v cenah ter v porastu vrednosti dinarja in poostrenim konkurenčnim bojem, prav do dobra razmaja temelje gospodarske strukture Slovenije. — Ta proces pa je bil za slovensko narodno gospodarstvo še v toliko težji in težavnejši, ki je sistematično podraževala nabavo industrijskih surovin, katere je bilo treba uvažati v deželo.

Danes pa so se razmere v tem oziru že precej izpremenile in hvala bogu, to pot na boljše. Seveda so merodajni činitelji na odločilnih mestih že uvideli, kako je treba delati, da se bo splošno blagostanje izboljšalo in kje je treba prijeti za delo. Nešteto intervencij je bilo oddanih v Beogradu, neštevilno interpelacij in prošnji je bilo poslanih na odgovorne naslove in meščanstvo, ki je uvidelo, da je postal položaj vsakega že dovolj napet in nevaren, je končno našlo pot h konsolidaciji narodnega gospodarstva in s tem pripravilo pot za izboljšanje gospodarskega in socialnega stanja na Slovenskem.

Merilo za gospodarstvo v Sloveniji je Trgovsko-industrijsko letno zbornica za Slovenijo v Ljubljani. Ta zbornica, ki je polnoma meščanska kapitalistična gospodarska institucija, ki ima namen varovati gospodarske interese svojih članov, je, priznati se ji mora — odločno stala na strani gospodarskih krogov Slovenije in z vsemi močmi delala na to, da se gospodarsko stanje Slovenije izboljša na ta način, da se uvede sistematična in konstruktivna ekonomska politika.

Slovenski gospodar, slovenski delavec in kmet in sploh: slovenski delovni živelj, je zelo pridni in ekonomični. To so izjavljali že mnogi gospodarski strokovnjaki iz inozemstva o našem prebivalstvu. Ako torej ni bilo onih uspehov, ki so se ob pridonosti pričakovali, je torej treba zveržiti krivdo na — sistem — na kapitalistično gospodarstvo in nujna potreba je bila, da se je polagoma naredila velika preorientacija slovenske gospodarske politike, katero je najbolj forsiral zbornica za Trgovino-obrti-industrijo. Ta preorientacija v vidu izdatnejše zaštite in poapevanja domače produkcije in dela ter jačanja kupne moči domačega konzumenta in pridobivanja novih tržišč za slovenski izvoz, pa je imela za posledico, da se je gospodarsko stanje dosti izboljšalo in izpopolnilo.

Res je sicer, da kupna moč konzumentov danes ni velika, ker so se znižale delavске mezd, ker uradni prejema bore male honorarje in ker je tudi še precejšnja brezposelnost, toda slovensko gospodarstvo je premagalo dobo najtežjih in najbolj kritičnih gospodarskih let in je sicer z velikimi žrtvami napravil inozemski konkurenci odbilo domalega vso gospodarsko invazijo iz inozemstva.

Danes se položaj stalno izboljšuje. Z izboljšanjem socialnega položaja delavskega in kmetijskega razreda ter z izboljšitvijo brezposelnosti in s tem v zvezi z ojačanjem kupne moči konzumentov, pa bo položaj slovenskega narodnega gospodarstva v domovini počasi postal zopet tak, da bo zavidanja vreden.

Trgovinske pogodbe s sosednjimi državami so se precej normalne in odgovarjajo namenu ter gospodarski moči zainteresiranih držav. Najbolj važna trgovinska pogodba za slovensko narodno gospodarstvo je pač pogodba z Avstrijo. Ta pogodba je bila pred dvema mesecema zopet obnovljena in danes ne nudi več tistega, kar bi morala nuditi. Krivda temu leži največ v onih gospodarskih krogih v Beogradu, ki so odločevali, kako se naj sestavi ta trgovinska pogodba med Avstrijo in Jugoslavijo. Logično je, da tista komisija, ki je odšla na Dunaj, ni varovala gospodarskih interesov Slovencev, temveč v glavnem le Srbov — saj je bila ta komisija sestavljena iz Srbov — in da je na pristitki avstrijske delegacije podpisala tak ugovor, ki je bil prav malo koristen gospodarskim nasprotnikom Slovencev.

Trgovinska pogodba z Avstrijo je posebno za slovenskega kmeta pomenila novo njegovo Golgoto, kajti Avstrija, ki do sedaj ni pospeševala svojega kmetijstva, je na priporočilo kmetijskih zbornic v Avstriji pričela forsirati svoje kmetijsko gospodarstvo. S tem momentom pa je bilo najbolj prizadeto spodnještajersko kmetijstvo in naš slovenski kmet, ki je v Avstriji imel dobrega odjemalca.

Trgovinske pogodbe Jugoslavije z drugimi državami so sicer prav tako zelo važne, zlasti z Italijo, vendar pa za Slovenijo specielno nimajo tako velike važnosti, kakor jugoslovansko-avstrijska trgovinska pogodba. Jugoslovansko-italijanska trgovinska pogodba se sicer tudi Slovenije tiče, toda vsled visokega tečaja lire ni mogoče misliti na velike gospodarske uspehe slovenske trgovine v Italiji, zlasti pa še zato, ne, ker niso Italijani kulantni. Večje važnosti pa so trgovinske pogodbe s Švicco in Nemčijo, ter trgovinske pogodbe z južno balkanskimi državami, to je predvsem z Bolgarijo in Grčijo, kamor slovenski lesni trgovci odpravljajo eksport lesa.

Ko bi merodajni činitelji v vladi in v Beogradu imeli več smisla za pozitiven razvoj narodnega gospodarstva v Sloveniji, bi že znali varovati interese jugoslovanskih gospodarskih krogov napram inozemskim. Toda, ker tega ni, ne more biti drugače in slovenski gospodarski element mora sam iskati novih poti za uspešno eksploatacijo svojih naravnih bogastev in za svojo invazijo na kraje izven mej Slovenije in Jugoslavije.

Prometna sredstva v Sloveniji niso ravno slaba in v neprimeren stanju. Slovenija je bogato preprežena z železnicami in s cestami. Le škoda, da cest sedaj ne popravljajo več toliko, ker ni kredita. Ves davčni dotok iz Slovenije gre v Beograd, odkoder pa pride prav malo nazaj. Ceste v Srbiji in po južnih krajih države so v slabem stanju in zato mislijo one ljudje, da naj postanejo take ceste tudi v Sloveniji. Za ceste se zdaj brigata najbolj samo oba oblastna odbora in sicer eden v Ljubljani za ljubljansko oblast (za bivšo Kranjsko) ter drugi v Mariboru za mariborsko oblast (za bivšo Štajersko.)

Prometna sredstva se sedaj nekoliko izboljšujejo, to pa zato, ker je to potrebno vsled vedno naraščajočega prometa. Odkar je postal gorenjski del Slovenije izletna točka za turiste in izletnike tudi iz inozemstva, se je takoj začutila potreba po izboljšanju prometnih sredstev. — V vidu na gorenjskem in sicer iz Kranjske po kranjskem polju ter eno iz Škofje Loke po savskem polju za Šmarno goro do Vranskega in Celja. Ti dve novi železnici bi imeli veliko važnost za razvoj obrti na kmetih in tudi za razvoj kmetijstva.

Najbolj važna pa je progla, ki bo vezala Slovenijo z morjem. Ta progla se že gradi. Peljala bo kot odrazek iz Kočevja na primorsko-krajiško madžarsko proglo, ki spaja Jadransko morje z

Budimpešto. Zveza Slovenije z Jadranskim morjem pa bo brez dvoma največja gospodarska pridobitev poslednjih let.

Težkoče v slovenskem narodnem gospodarstvu so nastale največ radi tega, ker je posebno slab gospodarski in socialni položaj slovenskega kmeta, ki ga vedno bolj tišče — davki. Vse to pa ne izvira samo iz narodnosti ali iz neznanja slov. gospodarskih krogov, nego predvsem iz nerazumevanja slovenskih političnih predstavnikov v Beogradu in radi njihove prevelike popustljivosti, ki se ji lahko tudi reče: hlapčevstvo. — Ako bi Slovenci znali to stran temeljito premetriti in predanalizirati, tedaj je več kot sigurno, da bi Slovenije ne bila v takem stanju, v kakršnem je žalibog danes.

Težkoče nastajajo zato, ker so tako visoki davki. Ne samo splošni davki, ko bi bili samo ti, bi se že še izhajalo. Nego tu so predvsem oni davki, ki jih druge države ne poznajo: Slovenskega kmeta tišče davki, ki jih pobirajo po nalogu gospode v Beogradu, gospode v Ljubljani, odnosno v Mariboru, ter davki, ki jih pobira podeželski meščan. Ti davki so tako velika bremena, da je ravno vsled njih nastalo že več konkurzov in likvidacij ter da je mnogo tudi dobro situiranih posestev prišlo na boben.

Pričakovati je sicer, da se bodo oni v Beogradu zedinili, da bodo davke vsaj nekaj znižali, toda to bo brzokone pobožna želja vsega prebivalstva, ki je duševno pač še toliko zaostalo, da ne izprevidi, da to ljudstvo ne zastopajo ljudje, ki vedo kaj je mogoče in kaj ni mogoče. Če bi prebivalstvo Slovenije začelo v političnem oziru bolje misliti, pa bi gotovo ne bi bili danes v takem slabem finančnem položaju, kakor so danes po zaslugi slovenskih hlapcev iz Beogradu.

Ljubljana, 23. avgusta 1928. **Jugoslavija pred mednarodnim sodiščem v Haagu.** Pred mednarodnim sodiščem v Haagu se je začela 21. avgusta t. l. velika pravda proti naši državi. Bivši avstrijski nadvojvoda Friedrich toži Jugoslavijo za odkodnino 84 milijonov zlatih kron za njegovo bivše veleposelstvo "Bele" v Baranji, ki ga je naša država zaplenila in je sedaj državna last. Podobno tožbo je vložila tudi bivša nadvojvodinja Klotilda, ki je imela posestvo v bližini Cirkvenice v Hrvatskem primorju in ki zahteva tudi več milijonov zlatih kron. Ona je med tem umrla in tožbo nadaljuje sedaj bivši nadvojvoda Jožef in njegovi bratje. Za te pravde vlada pri nas veliko zanimanje. Seveda: avtokratje imajo velike zveze v Haagu; pravno pa ne morejo dobiti tožbe.

Tehnična srednja šola v Novem Sadu bo otvorjena septembra t. l. po vzoru ljubljanske tehnične srednje šole, ki je ena najboljših in najpopolnejših v tem oziru v naši državi. Za ustanovitev tehnične srednje šole se je zavzela zlasti novosaška trgovska obrtniška zbornica, ki je posredovala tudi pri novosaški občini, da da šoli podporo.

Občinski svet v Zagorju začel poslati. Po dolgotrajnem gerentovanju in večkratnem razpustu občinskega sveta se je vendar začelo z delom in morda se ne bo uganjalo v komunalnih zadevah več dneve politike. Vse štiri v občinskem svetu zastopane stranke so se sporazumele za volitve v posamezne odseke, tako da ima v vsakem odseku vsaka posamezna stranka svojega zastopnika. Na prvi seji so bili ti odseki tudi takoj izvoljeni in stavljenju steklarjem se je dalo Din 10.000 podpore. Komunisti v Zagorju sodelujejo z buržuazijo kljub "nepremostljivim klasni borbi." Centrala jih zato še ni izključila!

Požar zaradi strele. V Krogu pri Murki Soboti je ob priliki hude nevihte udarila strela v gospodarska poslopja posestnika Mencingerja. Vse poslopje je bilo mahoma v plamenu. Gasilno društvo je prihitelo na pomoč, vendar pa požar ni moglo omejiti. Ogenj se je razširil tudi na Mencingerjevo hišo, ki je pogorela do tal.

Agitirajte za "Prosveto"!

ZNANSTVENA EKSPEDICIJA ODPLUJE NA PACIFIK.

Zbirala bo podatke o živalstvu in študirala tropične bolezni ter njih zdravljenje.

Chicago. — Znanstvena ekspedicijska, katero pošlje Fieldov muzej v Pacifično morje, odpluje z Bostona 15. oktobra. Ekspedicijsko bosta vodila Cornelius Crane iz Chicaga in R. Ipswich z Bostona.

Ekspedicijska se bo ustavila na raznih otokih v južnem morju, v Orientu in Alaski. V glavnem se bo ekspedicijska bavila z raziskavanjem otokov od Nove Gvineje do Jave. Študirala bo živalstvo na otokih, morske ribe, ptice in reptile.

Ekspedicijska šteje v svoji središni znanstvenike; med njimi so dr. Albert W. Herro, kurator zoologičnega muzeja Standfordke univerze v Californiji, dr. W. L. Moss s Harvardske medicinske šole in več drugih priznanih strokovnjakov na polju znanstva.

Ekspedicijska bo na svojem povanju prevozila od 25 do 30 tisoč milj. Njena prva postaja od Bostona bo otok Bermuda, od kjer se bo podala proti panamskemu zalivu in nato v Pacifični ocean.

Pričakuje se, da bo ekspedicijska odkrila mnogo vrst specimiov, kot so veliki kuščarji na stokih južnega morja tipa konodo, ki sličejo prazgodovinskim nestvorom, močeradi in strupene kače, ki so posebnost pacifičnih otokov.

Ribe ob obrežju vzhodne Indije se posebno odlikujejo po pestrosti barv; v tem delu se lože tudi največje število ribjih vrst, ki žive v slanih vodah.

Ekspedicijska bo tudi študirala ropične bolezni in njih zdravljenje. Primerjalo se bo potom zdravniških preiskav krvno sorodstvo prebivalcev, ki žive na raznih otokih južnega morja. Pričakuje se, da bo rezultat znanstvene ekspedicijske odkritje novih informacij v zdravniški vedi in zoologičnem svetu.

Bolnica skočila skozi okno in se ubila.

Chicago. — Mildred Bianchi, stara 40 let, je v petek skočila skozi okno tretjega nadstropja Presbiterijanske bolnišnice in se ubila. Bianchi je že prej večkrat govorila o samomoru, ker ni imela nobenega upanja, da kdaj zdravi.

Tesarskim delavcem se povzela meзда.

Boston, Mass. — Zastopniki osem tisoč tesarskih delavcev so podpisali novo pogodbo s podjetniki za tri leta. Mezda se povzela za dvanajst centov na uro. Zdajšnja mezda je bila \$1.37 na uro. Pet dnevni delovnik v tednu ni bil priznan.

ALBANSKI KRALJ.

Split, 25. avgusta 1928.

V Albaniji majno teater. Kraljevski čeh je dobil novega člana — Ahmed beg Zogu, ki se kot albanski kralj imenuje — kralj Skenderbeg. — V Evropi so po vojni ostavili na Grškem in na Portugalskem kralje, v Nemčiji kralje in cesarja, v Avstriji cesarja, — čeh kronanih glav se je zmanjšal. No, sedaj se je zopet eden prigrisnil. Pa "ta pravil!"

Ze pred svetovno vojno so hoteli vselesle imeti kralja za Albance. In res so križarke pripeljale nemškega princa Wieda, ki so ga kronali za albanskega kralja. Komaj so pa odjadrale težke ladje, so Albanci vsiljivega kralja zapodili.

Sedaj je Mussolini to igro ponovil. Da pokaže svojemu kralju v Rimu, da more tudi diktator postati kralj — je uprizoril kronanje albanskega diktatorja Ahmed Zogu-a. Svet se smeje. Italijanskega kralja pa jezi ta špas, ker mu kaže žalostno perspektivo.

Res je še precej humorja na svetu, pa tudi veliko zlobe. Humor ima tudi diktator Ahmed Zogu, ker se je dal kronati. Zloben pa je Mussolini, ki pripravljala sebi pot na italijanski tron. Bo še precej špasa na svetu.

S polja znanstva

NOVA ODKRITJA IN IZNAJDBE

RADIJ Z ŽARKI ZDRAVJA IN SMRTI.

Večina ljudi pozna radij samo po imenu. Kvečjemu se po tem, da je edino uspešno zdravilo proti raku. Malokdo pa pozna in se zmeni za druge njegove lastnosti, ki so tako nenavadne in toli različne od vseh drugih prirodnih pojavov, da so morali učenjaki leta in leta raziskovati in premišljati, preden so si lahko ustvarili o tej magični snovi kolikor toliko točno razlago.

Kaj je radij?

Ko je pred 28 leti Poljakinja gospa Curie odkrila radij, so stali učenjaki pred ogromno zagotovitvijo: Pred njimi je bil drobček snovi, ki je neprestano dajal velikanke množine toplote. Kaj takšnega dotle še niso poznali. Kg radija izžareva toliko toplote, da lahko v trideset uri zavre 1 liter ledeno mrzle vode. Nemara bi kdo ugovarjal, da to ni takšna reč, in da se da s kilo gramom premoga napraviti še kaj več. Res je: toda ko premosti zgornji, ne ostane od njega drugega kot kupček pepela. Radij pa izžareva toploto neprestano leta in leta. Dolgo se ni dale dognati, od kod jemlje toliko toplote in kaj se dogaja v tem skrivnostnem drobčku stvari. Šele nova atomska teorija je dala na to vprašanje zadovoljiv odgovor. Po tej teoriji obstoji snov — torej vsako telo bodisi trdno, tekoče ali pa plinasto — iz molekulov, ki so tako majhni, da bodi nemara za vedno prikriti našim očem. Molekuli pa še niso prave sestavine snovi. Ti — kakor bi marsikomur znano — obstoje iz atomov, ki so še manjši, tako majhni, da za njih izmere nima moč pravga čuta. Vsa atoma zase pa spet predstavljata cel ne skončno majhen solnični sistem kjer krog atomskega jedra ne prenehoma kroži eden ali več elektronov, natanko tako, kakor krožijo planeti okoli sonca. Kakor nebesna telesa, tako se privlačijo med seboj tudi ta ne skončno majhna telesa in ke so si hkrati neskončno blizu, vladajo med njimi ogromne sile ki prekašajo vse druge, kar jih poznamo.

Bog si ga vedi zakaj, toda dejstvo je, da atomi radija nenehoma drug za drugim eksplodirajo. Sestavni delci odletavajo z neza slinno brzino in z ogromno silo v prostor. Te letede delce imenujemo radijeve žarke. Štiri vrste jih je in sicer alfa, beta, gama in delta-žarki.

Alfa žarke tvorijo sestavni delci atomskega jedra in se širijo po prostoru z brzino 15 do 20 km na sekundo. Nijamo pa po seboj velike probojnosti, kajti že tri tisočinke milimetra debele aluminijaste plošče zmanjšajo njih energijo na polovico začetne jakosti. Menda pa so baš alfa žarki tisti, ki dajejo radiju zdravilno moč. Beta žarki niso nič drugega, kot po eksploziji odletavajoči elektroni ali sestavni delci elektrike. Brzina teh žarkov je skoro tako velika kakor svetlobna hitrost. Njih probojnost je velikanška; skozi pol milimetra debelo aluminijasto ploščo gredo skoro tako ne moteno kakor svetloba skozi steklo. Gama žarki, ki so pokazali, da so podobni roentgenskim žarkom, prodoro 7 cm debelo aluminijasto plast, 19 cm debelo železo in 150 cm vodne plasti preden gade njihova jakost za eno stotinko začetne vrednosti. Slednje izžarja radij še delta žarke, ki pa so samo počasnejši beta žarki.

V prirodi se nahaja radij kot sestavina radioaktivnih rudnin, ki jih je polno po vsej zemlji. Najdemo ga v vodnih vrelih, v kameninah, v rudninah in celo v ozračju. Cenijo, da ga je na vsej zemlji okoli 27 milijonov kg. Kljub tako veliki množini je radij od sila drag, čemur je krivo težavno pridobivanje in izločevanje čiste radijeve kovine iz rudnin, s katerimi je pomelana. To izločevanje ni samo zelo dolgotrajno, marveč tudi naporno in polno mnogoterih nevarnosti.

Pred vojno je veljal gram radija nekaj več kot 380.000 Din. Sedaj smo morali plačati za isto množino 3.000.000, kar je tudi vzrok, da se radij še ne uporablja v tolikšni meri, kot bi bilo v skladu z njegovim ogromnim pomenom za razne znanstvene panoge, predvsem pa za moderne medicino. Vse pa kaže, da mu bo cena v nekaj letih toliko padla, da si ga bodo lahko nabavile vse naprave, ki ga potrebujejo, tako zdravstvene kakor tudi tehniške.

Dolina, ki je vredna milijarde.

Največ radija je v rudi uranu in v vseh njenih sestavinah. Zato voljo tega so spočetka domnevali, da je radij samo nekakšna sestavina uranu in da ga je najti samo v zvezi z njim. Pozneje se je pokazalo, da ta domneva ni pravilna. Našli so namreč velika ležišča urana na Norveškem in v Cornwallu na Angliji.

Največ radija skoraj ni bilo sledu. Domnevalo, da se največ nahaja v Uluguru, v vzhodni Afriki, ki je bila pred vojno nemška kolonija. Pridobiva pa se v teh krajih v prav neznatni meri, ker so rudniki skoraj nedostopni. Ni ne železnice ne cest in ne vodnih potočkov. Vse bi bilo treba šele zgraditi, kar bi stalo ogromno denarja. Vrh tega pa je težko verjeti, da bi se v teh puščinah, daleč od vsake civilizacije, posrečilo obrati dovolj strokovnih delavcev, ki bi vodili obrat. Skratka: razmere so danes takšne, da milijardni zakladi leže še popolnoma nedotaknjeni.

Drugo, nemara nič manj bogato pridobivališče radija je na Češkoslovaškem v Jachimovu, odkoder se izvažajo po vsem svetu. V Jachimovu je tudi svetovno znano radioterminsko kopališče, ki dobiva svojo moč baš od radijevih ležišč. Od l. 1563 so v Jachimovu kopali srebro in ga tovali v tujino, ki imajo odtod tudi svoje ime. Pozneje so opustili srebrno rudništvo, pred leti pa so v nekem rovu, 200 m pod zemljo, našli na debelo žiljo trnaste kamenine, ki ima obilo radija. Šestdeset vagonov te rube je treba zmeti, da se iz nje izloči en sam gram radija. Cel postopek traja več ko leto dni. Vajprej, če 60 vagonov surove rube izloči približno en vagon rube zmešani, ki se nato s stroji n s topločnimi procesi toliko časa preobražuje, dokler se iz rube ne izloči drobček čistega kolinekega radija.

Radij pa ni tako drag samo zaradi tega zamotanega predelavanja, temveč tudi zbog tega, da je pridobivanje združeno z večkratnim nevarnostmi. Nikjer drugje, niti ne v tvornicah razstreliv, ni delo tako opasno kot v rudniku, kjer se kopije radijeva ruda.

Jachimov — mesto smrti.

Tak slab glas gre o čeških rudnikih. Delavci so zapisani smrti že pred 40 letom. Tako kopači kator predelovalci rude so nenehoma izpostavljeni radijevemu arkom, ki so po svojem učinku le mnogo strašnejši od roentgenskih žarkov, ki tudi lahko igo nobe človeka.

V zaščito delavcev je bil izdan poseben zakon, ki jim zabranjuje, da bi delali v rudnikih pred dolgotrajnega števila let. Kaj za da, ti rudarji so tudi boljše plačani kot kjerkoli drugje.

Nevarnejše kot v rudnikih, je telo v tovarnah samih. Delavci so večini izgube prste, zakaj z njimi prihajajo najčese v dotik z radijem. Pod vplivom njegovih žarkov vsak ud, vsak organizem odmrne in odpade od telesa. Nikjer drugje na svetu ni na tako majhnem prostoru toliko pohabljenih ljudi kot v Jachimovu. Seveda so poskušali se vse mogoče, da bi obvarovali delavce pred strahovitim pustošenjem radija. Izboljšali so stroje, izboljšali ves postopek predelavanja sploh, ali vse zaman. Radijevi žarki gredo z neugnomo silo skozi les, skozi zidove, skozi železo in jeklo; kdo jih bo zadržal?

Za radijevo rudo nimajo vsi narodi končnega izraza. Čehi ji

pravijo glince. Rudniki, kjer ga kopljejo, so 350 do 500 m globoko pod zemljo, kopljejo pa v njih samo po 6 ur na dan. Rovi se vidijo čisto tako kot v premočvnikih. Tudi voda nenehoma vdira vanje. Te pa so bolj veseli nego da bi se je bali, zakaj ta voda je polna radioaktivnih snovi. Po ogromnih ceveh je speljevo v jachimovska kopališča, ki so po svoji zdravilnosti znana širom sveta. Za kožne bolezni ni boljšega leka od kopanja v jachimovskih vodah.

Vpliv radija na človeški organizem.

Dejali smo že, da je uporaba radija silno mnogostranska. Ali največjo popularnost mu je pridobil njegov čudovit vpliv na človeško telo.

Radijevi žarki učinkujejo na vsak živi organizem, na vsak njegov drobec. Videli smo, da lahko telesu neizmerno škoduje. Vse zavisi od tega, kdaj in pa kako ga uporabljamo. Zato voljo tega je radioterapija, namreč zdravljenje z radijem, silno kočljiva reč, ki zahteva silno previdnost. Pri čezmernem obžarjanju se pojavijo kvarne posledice že v nekaj dneh. Človek se počuti strašno izmučenega, zapspanega in pobitega. Brez volje in energije je, ne morem za vsako delo in za gibanje sploh. Najlažje podležejo kvarnim vplivom radijevih žarkov možgani in hrbtni mozeg, dočim se pljuca obžarjenjema najmanj občutljiva. Tudi kri ne trpi pod njihovim učinkom nobene izpremembe, dočim živčevju žarki močno škodujejo. Bitjem v embrijonahem stanju lahko popolnoma zatro ves živčni sistem.

Presenetljiv je vpliv radija na rastlinstvo. Na primer trava začne pod močnim obžarjenjem bujno rasti in se razvijati. Včasih gre to tako hitro, da se rast lahko zasleduje s prostim očesom; potemtakem ni več res, da ne bi človek videl trave rasti. Kot zdravilo je radij najboljši za različne kožne bolezni, za raka, in v vakovratne ekceme, ki se zdravijo tako, da se radijevi žarki koncentrirajo na obolelo mesto. Kaj povzroča to, kaj, še ni povsem pojasnjeno. Domnevalo, da ne učinkujejo kemično, kakor večina drugih zdravil, marveč tako, da atom za atomom razbijejo bolezenake klice in že zastrupljeno stanišče. Njih vpliv je prilično takšen kakor vpliv roentgenskih žarkov, samo da je mnogo jakši in se hitreje občuti. Mimo tega pa je tudi bolj nevaren, kajti žarki kaj lahko zaidejo do zdravega stanišča, ki odmrne in povzroči težke komplikacije. Z radijem uspešno zdravijo tudi revmatizem. Ne sicer toliko navadni revmatizem, kolikor protin. Pri tej bolezni ponehajo bolečine že kakih 14 dni po obžarjenju; pri mladih ljudeh pa še preje. Dalje pomaga radij pri različnih živčnih boleznih, pri vnetjih, pri kostnih boleznih in tako dalje. Najdragocenejši pa je kot lek proti raku, sarkomu in nekaterim kožnim boleznim, ki jim edini more do živga.

H koncu omenimo še to, da se moderna znanost na vse kriplje trudi, da bi se izognila dragocnemu radiju ter proizvajala radijeve žarke na umeten način. To prizadevanje je že rodilo nekaj uspehov z iznajdbo katodnih cevi za zelo visoke električne napetosti. Iz teh cevi namreč izhajajo katodni žarki, ki niso nič drugega kakor šibki beta-žarki radija. Kadar se bo posrečilo graditi katodne cevi za tako visoke napetosti, da bodo imeli izstopajoči žarki prilično tako hitrost kot beta-žarki radija, tedaj bo prišel radij ob sedanjemu veljavo ali vsaj ob sedanjemu ceno, ki ga ovira, da ne more nuditi svoje blagodejne zdravilnosti vsem slojem trpečega človeštva. Katodni žarki so namreč pokazali, da po svoji zdravilnosti prav nič ne zaostajajo za radijevimi žarki.

Kralj in bankir.

Angleškega bankirja Saira so obdožili, da je snoval zaroto z namenom, da bi ugrabil kralja Georga III. in ga odpeljal v Filadelfijo. Ko so ga privedli pred sodnika, je dejal: — Zelo dobro vem, čemu bi rabil kralj bankirja, ne gre mi pa v glavo, kaj bi počel bankir s kraljem.

Alice Wright:

ČESA VSAKA NE VE

"Pomlad je tu, jaz pa nimam nobene cunje, da bi jo nase nataknila," je dejala Angelika pred par dnevi, ko je po zajtrku pospravljala mizo.

Jones jo je pogledal izpod čela ter odvrnil: "I saj itak vedno trdiš, da vse, kar imaš, ni drugega kot cunja. Toda Angelika, povem ti povsem resno, da letos nimam prav nobenega odvečnega denarja za take izdatke in se boš pač morala zadovoljiti s cunjami, kot nazivljajš vse tvoje obleke, katerih je gotovo brez števila. Najemnina se je dvignila, davki so ogromni, izkupček pa vsako leto manjši, zato ti še enkrat povem, da res ne gre v dosedanjem tempu naprej."

"Vseeno moram imeti nov klobuk," je čemerno odvrnila Angelika, "zato te prosim, da greš z menoj na oxfordsko cesto, in sicer takoj."

Rad ali nerad ji je moral ugoditi ter iti z njo. Oxfordska cesta je zelo prometna in zato ni nič čudnega, da je Jones do-

bil močan suneč v hrbet od avtomobila, ki je privozil okoli vogala. Seveda ga ta dogodek ni spravil v boljšo voljo kot je bil, posebno še, ker se Angelika prav nič ni zmenila za njegovo nezgodo, temveč bržle čez cesto in izgnila v veletirgovini klobukov Writefridge. Tu je našeleta na svojo soseda Mrs. Farlar in skupno z njo se je pričelo brezkončno pomerjanje klobukov. Prodajalke so bile že vse nanosile v kup, karkoli bi bilo primerno za starejše gospe, a nič niso prinesle, kar bi bilo posebno izbirni Angeliki všeč.

"Ali ste slišali o Mrs. Hirstovi?" je vprašala Mrs. Farlar. "Ravno na tem mestu je prejšnji teden pomerjala klobuke, ko je nenadoma zbolela."

Angelika se je preje od vseh strani do dobra ogledala v velikem zrcalu, preden je odgovorila: "Kakšne vrste klobuk je neki bil, pod katerim je zbolela, bi rada vedela."

"Angelika, požuri se, meni se mudi v pisarno. Dobro veš, da me tam čaka vse polno dela."

Končno se je vendar odločila ter izbrala majhen klobuček, za katerega je Jones po dolgem

razlaganju o davkih, najemnini in slabi kupčiji plačal dva funta. Ko sta bila zunaj na ulici, je Angelika tako mimogrede pripomnila, da bi se na nov redek klobuk zelo podala par redekastih pentljami, s katerimi bi okrasila lansko pomladno obleko. "Stopiva tu notri, Jones," je dejala sladko, kakor to zna menda samo Angelika.

V prodajalni pa ni gledala toliko po trakovih, nego po celih oblekah, ki so bile, opremljene z redekastimi pentljami. "Poglej, pogledj," je vzkliknila kot otrok, ko dobi novo igračo, "baš takole bi rada imela. Kako je vendar lepa in pa samo tri funte stane. Jones, kupi mi jo vendar!"

"Ali se ti je zmešalo, ali kaj," je Jones nevoljen zarežal, "mar nič ne misliš na davke najemnino, slabe kupčije itd., saj sem ti vendar..."

Prodajalka je prekinila Jonesov izbruh. "Madam, mar želite pometiti ta kostum? Ne kaj izvanrednega, naravnost prekrasno. Gospod pa vendar ne bo tako krut, da bi madami te malenkosti ne kupil?"

Jones je plačal, toda ne rad.

"To bo moj ruin, popolnoma me boš uničila," je tarnal, ko sta stopala skozi nogavični oddelek. "Nobenih dohodkov, pač pa same, neprestane izdatke."

A Angelika ga niti poslušala ni, njene misli so bile pri nogavicah, katerih je bilo tu cele kupe. "Ne, tako lepih nogavic pa še nisem videla kot so te tukaj. Dva para bi se baš prilegala moji novi obleki in klobuku."

"Pomislil vendar na davke, najemnino in slabo kupčijo..." je Jones zopet prišel.

"Nogavice, madam," je vabila predstojnica oddelka, "samo deset šillingov in enajst peninj par. Kvaliteta garantirana."

"Ne hvala," je odločno zavrnil Jones, "ne potrebujemo nikakih nogavic. Angelika, pojdi."

Toda predstojnica ga je tako nekam čudno pogledala in tako sumljivo se mu je smehljala. Z grozo se je spomnil, da je pred nekaj dnevi pri nji kupil cel tucat svilenih nogavic svoji nečakinji, na katero je Angelika čisto brez vsakega vzroka in povoda bila ljubosumna. Ker ga je prodajalka le še merila s pogledi, češ, da ga sicer izda, je končno privolil v nakup nogavic. Seveda, cel tucat, kaj pa da.

Zopet je nekaj godrnjal o davkih, najemnini in slabi kupčiji, v srcu pa je bil vesel, da se je tako izteklo.

Se par čevljev in svilen šal ji je moral kupiti ono dopoldne, potem pa jo peljali v restavracijo na predjužnik. Nato je bila Angelika šele pripravljena, da gre domov.

"Toda Jones, tako utrujena sem, da ne bom mogla peš in omnibus je navadno tako natlačen, da ni mogoče dobiti sedelca, zato mi pač ne boš odrekel avtomobila?"

"Kaj pa vendar misliš venomer," je vzkliknil Jones, cel funt naj dam za takši, ko sem danes izdal že nad štirinajst funtov? Kaj pa najemnina, davki in slaba kupčija? Ali me hočeš res spraviti na beraško palico?"

Angelika se ni zmenila za vse te besede, kajti vedela je, kje je Jones najbolj občutljiv.

"Dobro," je dejala, pa se peljiva z omnibusom. Toda pri Jarrodu izstopiva. Stopila bom notri, da si ogledam pravkar prispele..."

To je zadoščalo. "Halo, taksi," je zaklical mimovozečemu taksamtru, stisnil Angeliki v roko en funt ter ji pomagal vstopiti.

Ko je avto izgubil za vogalom, je ustavil drug taksameter, v katerega se je vsedel sam.

Uro pozneje vidimo Jonesa v svojem privatnem kontorju. Ravno kar je vstopila kontorstinja ter mu sporočila, da so iz kluba telefonirali, da je konj "Duke", na katerega je stavil, šel skozi cilj četrti.

Jones se je nasmehnil ter dejal: "Nič zato. Saj sem stavil samo dvajset funtov. Mi trgovski ljudje moramo imeti včasih nekoliko razvedrila, da si pomirimo živce." In prižgal si je najdražjo cigareto.

"Gospodična, prosim telefonirajte v Albert Hall ter rezervirajte za nočjo sedež za dva funta. Potem pa sporočite v hotel Savoy da bom tam večerjal."

Ko se je pozno ponoči vrnil domov, je bila Angelika zbujevala. In takoj ji je prišel tarnati o davkih, visoki najemnini in slabih kupčijah.

Žid v nebesih.

Frankfurtaki žid Mosenthal je umrl in stopil pred Jehovo. Povešal je glavo in zrl otoplo predse. Jehova ga je vprašal, zakaj je tako potrt.

— Oh, gospod, če bi vedeli, kakšne skrbi me tarejo na stara leta.

— Kaj se ti je pa pripetilo? — Moj sin se je dal krstiti.

— Ne bodi žalosten, tudi moj je že krščen.

V kopalni sezoni.

— Gospod doktor, cele noči ne spim. Preganjajo me strašne sanje, da se v reki potapljam. Kaj mi je storiti?

— Najbolje je, če se naučite plavati.

POJASNILO DRUŠTVENIM TAJNIKOM IN POŠILJATELJEM RAZNIH NAZNANIL.

Kadar pošljete listu Prosveta kakoršnokoli naznanila in zahvale o smrti, tedaj vselej povejte v pismu, ali želite imeti plačan oglas ali kot navadno vest. Ako je priobčeno kot navadna vest, se izpusti iz naznanila vse osebne zahvale in imena pomoznikov, ter se tako naznanilo priobči brezplačno. Kadar pa želite imeti priobčeno celo vrsto po to oglas, za katerega se mora plačati, to velja za člani in za raznih imen in drugih stvari, je člani. Nadalje velja isto tudi za razne prireditve, veselice, shode, itd. Vselej je treba povedati, ali želite imeti plačan oglas ali samo navadno članikarsko vest, tudi v takem slučaju se za navadno vest, naredi stvar bolj na kratko in se pove le važnejši del. Če pa naročite, da naj bo plačan oglas, se priobči vse, kar zahtevate. Isto tako velja za vsa druga naznanila, če se koga liče, šenitvene ponudbe, prodaje, itd. Za vse take stvari se mora vedno povedati, da naj bo to oglas, kolikokrat naj se listi priobči in da bode zanj plačani. To pojasnilo dajem radi tega, ker je to sklep konvencije, da se po tem ravnamo vsi, društva, člani, naročniki in upravniki lista. Prosim, da to upoštevate in se po tem ravnamo. — Filip Godina, upravitelj.

NAROČNIKI POZOR!

Znamenje (August 31-28) pomeni, da vam je naročnina potekla ta dan. Ponovite jo ravnčasno, da vam lista ne ustavi. Ako lista ne prejme, je mogoče vstavljen, ker ni plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, je mogoče vstavljen vled napačnega naslova, pišite nam dopisnico in avditelji stari in novi naslov. Naši zastopniki so vsi društveni tajniki in drugi zastopniki, pri katerih lahko plačate naročnino.

Naročnina za celo leto je \$6.00 a za pol leta pa \$3.00. Člani S. N. P. J. doplačajo \$4.80 za to, za pol leta \$2.40.

Za mesto Chicago in Cicero a leto \$7.50, pol leta \$3.75, za lane \$6.30.

Za Evropo stane za pol leta 4.50, za vse leto pa \$9.00.

Tednik stane za Evropo \$1.70. Člani doplačajo samo 50c za poštnino.

Mladinski List stane za celo leto \$1.20.

Naročnino lahko tudi sami pošljete na naslov:

Upravištvu "PROSVETA" 2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Iskre. Prijateljstvo je kakor cvček; povsod ga je dobiti, toda le malokje pristnega. Skopuh nikakor ni egoist, zakaj vse, kar prihrani, dobe drugi.

Naročite Mladinski list, najboljši mesečnik za slovensko mladino!

Zakaj ni smetane.

Mlad zakonski mož: Drugica, ali si vprašala mlekarico, zakaj ni nikoli na mleku smetane?

— Da, toda mlekarica je to dobro utemeljila.

— In kaj je rekla?

— Dejala je, da naliže v lonce toliko mleka, da za smetano sploh ni prostora.

ZNIŽANA CENA KNJIG
KNJIŽEVNE MATICE S. N. P. J.

AMERIŠKI SLOVENCİ—izvrstna krásna knjiga, obsega 632 strani, trdo vezana, vredna svoje cene, stane.....\$3.00
SLOVENSKO-ANGLEŠKA SLOVNIČA—zelo poučna in lahka razumljiva knjiga za učenje angleščine, s dodatkom raznih koristnih informacij, stane samo.....\$1.00
ZAKON BIOGENEZE—tolmači naravne zakone in epolni razvoj, knjiga iz katere zamorete črpati mnogo naukov za telesno in duševno dobro.....75c
PATER MALAVENTURA—V KABARETU—zanimiva povest iz življenja ameriških frančiškanov, in doživljaj rojaka, izvrstno spopolnjena s slikami.....75c
ZAJEDALCI—zanimiva povest in prava ilustracija doslej skritega dela življenja slovenskih delavcev v Ameriki.....75c
JIMMIE HIGGINS—krásna povest, ki jo je spisal sloviti ameriški pisatelj Upton Sinclair, poslovenil pa Ivan Molek.....60c
ZAPISNIK S. REDNE KONVENCIJE S. N. P. J., 282 strani mehko vezana, stane samo.....15c
"HERTENICA"—drama v treh dejanjih s prologom in epilogom—mehko vezana, stane samo.....10c
"INFORMATOR"—knjižica s vsemi potrebnimi podatki o S. N. P. J.—zelo priporočljiva za člani—stane samo.....10c
Vse knjige skupaj vam pošljemo za \$7.00.

Pišite pošto na:

KNJIŽEVNA MATICA S. N. P. J.

2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

IZVRSTNA PRILIKA

Člani in članice S. N. P. J.

Sedaj lahko dobite

list Prosveta vsak dan za eno leto in knjige AMERIŠKI SLOVENCİ, vredne \$5.00—ako nam pošljete brez odbitka svoto \$7.80.

Ali pa tri knjige: SLOV-ANGLEŠKA SLOVNIČA, vredna \$2.00, ZAKON BIOGENEZE, vredna \$1.50, in PATER MALAVENTURA V KABARETU, vredna \$1.50, skupaj vrednost \$5.00 in dnevnik Prosveta za eno leto za svoto \$7.80.

To velja za člani S. N. P. J. za vse stare in nove naročnike. Ne člani plačajo \$9.00.

Lahko dobite pol leta dnevnih Prosvet in skupno vrednosti za \$2.50 knjig, n. pr. JIMMIE HIGGINS, ZAKON BIOGENEZE, ali pa ZAJEDALCI in HERTENICA in INFORMATOR ako nam pošljete svoto \$4.00. Ne člani pošljete \$4.60. Ali pa za \$3.00 pol leta list Prosveta in knjigo JIMMIE HIGGINS. Nečlani \$3.60.

To vse velja za stare in nove naročnike. Vse mora poslati celo svoto brez odbitka. Denar in naročila pošljite na upravnništvo na naslov:

Prosveta, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Ime

Naslov

Država..... Cl. društva.....

Pošljite \$

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA V
TISKARSKO OBRT
SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA
CLANSTVO S. N. P. J., DA TISKOVINE
NAROČA V SVOJI TISKARNI

Cene zmerne, unijsko delo prve vrste. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTМЕНA POJASNILA

E. Werner:

Ob oltarju

Za "Prosveto" prevod A. Šaban.

Oči mladega duhovnika so se povesile. — Ob trupu njegovega edinega sina! — je odvrnil.

— Njegovega edinega sina! On je imel dvoje sinov!

Benedikt je odmajal z glavo. — Ne, grof Bogomir ni imel nobenega brata, kolikor vem. — Vi tudi ne morete vedeti, Bruno! — je dejal mahoma Gunter ostro in poudarjajoče. — Kajti baš vam so to med vsemi najbolj prikrivali.

— Odkod vam je znano moje prejšnje ime? — je vprašal Benedikt začuden. — Kolikor je meni znano, se nista midva nikoli srečala, dokler nisem vstopil v samostan.

Gunter se je izognil odgovoru. — Vi ste prijatelj grofa Raneka? — je vprašal dalje.

— Njemu ne imam zahvaliti za vse, za svojo vzgojo, izobrazbo; vzel me je kot ubogo siroto —

— Ubogo siroto! — ga je prekinil Gunter trpk. — Vi niste bili ubogi, Bruno, vsaj od očetove strani ne, in tudi hvalečnosti ni treba izkazovati grofu za to, kar vam je dal. Pač pa bi ga lahko obtožili radi mišičine, s katero hoče popraviti in zakriti tatvino, katero je zagrešil nad imenom in pravico svojega starejšega sina!

Benedikt je planil kvišku z izrazom osuple groze: — Nad menoj?

— Nad vami, Bruno Ranek! Samo vam pripada mesto, ki je je zavzemal pred svetom mladi grof Bogomir!

Mladi pater je stal nekaj časa tu kakor od strele zadet; zadnja kapljica krvi je izginila iz njegovega obraza, mahoma pa si je zakril z rokama obraz in se zgrudil strti na stol.

Gunter je pristopil k njemu ter molče čakal nekaj minut, končno pa mu je previdno položil roko na ramo.

— In vi me ne vprašate po vaši materi? — je dejal očitačoče.

Benedikt je dvignil svoj obraz, ki je bil še vedno smrtnobled ter dejal:

— Kolikor vem, je bila samo ena grofica Ranekova, in ta ni moja mati. Ime druge pa si prihranite zase, da mi je ne bo treba zaničevati.

Gunter je povzdignil svoj glas: — Usmerite svoje zaničevanje drugam, kajti vaša mati ga ne zasluži. Pred Bogom je bila ona edina zakonita žena grofa, in vi ste bili njegov edini legitimni sin. Vašemu stricu, opatu, se imate zahvaliti, da ste bili posvečeni oltarju, njemu se imate zahvaliti, da so raztrgane vezi, ki so vezale vašega očeta na vašo mater!

Benedikt je skočil kvišku: — Tako, moja roditelja, sta bila — poročena?

— Da! Toda, pomirite se, Bruno; taki, kakršni ste, ne morete zapopasti in razumeti stvari.

Gunterjevo prigovarjanje je bilo potrebno, ali zalego pa ni mnogo.

— Enkrat sem vas je vprašal po vašem poreklu, in sicer zaradi vaše podobnosti z nekom, ki sem ga poznal. Vedel sem sicer, odkod izvira ta podobnost, toda vedeti sem tudi hotel, če veste za to stvar tudi vi. Iz vašega odgovora pa sem razvidel, da vam je vsa stvar neznan. Takrat vam te skrivnosti nisem hotel razkrivati, kajti mladega meniha, ki sem ga smatral gorečega za svoj poklic, bi ta skrivnost le še bolj onesrečila. Danes pa ni nobenega povoda več, da bi še nadalje molčal. Ali me hočete poslušati?

Mladi duhovnik mu je odtegnil svojo roko ter šel nakolikor po celici gor in dol. Ko se je ustavil spet pred Gunterjem, je bil zopet mir na njegovem obrazu.

— Poslušam vas.

— Pred nekako štirindvajsetimi leti sem bil slučajno priča nekega dvoboja. Žrtve on-

ga dvoboja sem pomagal spraviti v njegovo stanovanje, kjer sem bil priča srce pretresujočega prizora. Videl sem obup mlade žene, ki je izgubila z mrtvecem svojo edino oporo in ljubezen na tej zemlji. Zdravnik, ki je prisostvoval onemu dvoboju, se je pozneje zavzel za nesrečnico ter jo vzel v svojo hišo. Tamkaj sem jo potem večkrat videl in tam sem tudi izvedel imena in natančnejše okoliščine onega nearečnega dvoboja, ki ni bil v dotičnih krogih nikaka skrivnost.

Takrat še ni bil grof Ranek dedič rodbinskih posestih, — je nadaljeval Gunter. — Kot mlajši sin rodbine je bil navezan bolj sam nase, in iz tega vzroka je vstopil tudi v armada naše države, da bi naredil naglo karijero. Tamkaj je spoznal neko osemnajstletno deklico, siroto iz meščanske protestantske rodbine, ki je živela pri svojem bratu, zdravniku, ki je s svojo prakso vzdrževal sebe in njo. Mladi oficir je pri njej kmalu zmagal, toda vedel je, da se mu bo ljubica samo kot žena vdala. Ker je bil mlad in zaljubljen, je sklenil, da jo res poroči. Njegova aristokratska, strogo katoliška rodbina, ni smela seveda ničesar izvedeti o tem. Ker ju katoliški duhovnik, na katerega sta se zaljubljenca obrnila, ni hotel poročiti, je izvršil poroko neki protestantski pastor, ki ni imel tolikih pomislekov. Kot svodoka pri poroki sta bila nevestin brat in njegov prijatelj. Morda je pri tej poroki res manjkalo nekoliko formalnosti, kakor jih je takrat zahteval zakon pri zvezi bodočih zakoncev izmed visokega plemstva in meščanstva, med katoličani in protestanti ter pripadniki različnih držav. (Nemčija je, kakor znano, razdeljena v več držav, ki imajo druga pri drugi tudi svoje poslanike, kakor da so si popolnoma tuje. O. prevajatelj). Mladi ženi je bilo dovolj, da je duhovnik zvezal njeno usodo z usodo ljubljenega moža, zato ni tudi zahtevala nobene civilne poroke. Zakon je trajal že leto dni, ko je nenadoma umrl grofov starejši brat, dedič rodbinskih posesti; ker je bil drugi, srednji brat, že v samostanu, je postal najmlajši sin dedič vse imovine ter bil pozvan domov. Trije meseci, ki jih je mladi grof prebil doma, so postali usodopolni za troje življenj. Svojemu očetu si ni drznil črtniti o svoji poroki, pač pa se je kmalu zapul bratu. Prelat je videl v poroki aristokrata za navadno meščansko, katoličana s protestantko, zločin. Prelat je železna, neumljena natura, kar sem imel priliko spoznati tekotem svojega prvega srečanja z njim. V onem trenutku, ko je izvedel o tej zvezi, jo je že tudi obsodil na smrt. Kako je prodir pri svojem bratu; ali s prošnjami, ali z grožnjami, mi ni znano in tudi ne pride v poštev. Dovolj je, da je zmagala rodbina in da se je grof ločil od svoje žene, ki je dobila hkrati za naznanilo o tej ločitvi tudi obvestilo, da je njuna poroka neveljavna, da pa bo prejela odškodnino, če se prostovoljno umakne. Vse to je bilo prelatovalo maulo, kajti Bogomir vseeno ni bil toliko nearumen, da bi se drznil svojo ženo tako težko žaliti.

Behedikt je še vedno molčal, toda v njegovih očeh je žarelo sovraštvo, ki ni obetalo ničesar dobrega.

— Opis tega, kar je nato sledilo, vam bom prihranil, — je nadaljeval Gunter. — Ranekova žena je zaman branila svojo in svojega sina pravico; saj veste, kako običajno izpadejo borbe, ki jih vojujejo majhni ljudje napram velikim gospodom. Grof in prelat sta zmagala, kajti zase sta na svoji strani imela zakon. Poroka, sklenjena v inozemstvu in brez dovoljenja rodbine, ni bila priznana; k temu je prišlo še to, da je bila ena stranka protestantske veroizpovedi, in tako je zakon vzel materi in otročicu, ki se je rodil iz te zveze čast in ime. Njen brat se je z vsemi svojimi močmi boril za koristi in pravico svoje sestre, in ko je izčrpal že vsa sredstva, je zastavil za to stvar še svoje življenje. Pozval je grofa na dvoboj; toda zdravnikova roka ni bila vajena orožja — in tako je zgrešil.

(Dalje prihodnjik.)